

K zákonu o konkursu a vyrovnání

(2. část)

Karel MAREK

Nucené vyrovnání

„Dlužník, který je ve smyslu zákona v úpadku a proto ohrožen konkursem, nemusí trpně očekávat kroky svých věřitelů, ani nemusí podat sám návrh na prohlášení konkursu. Pokud je schopen zaplatit svým věřitelům alespoň zákonem stanovenou část jejich pohledávek během určeného času, může cestou soudního řízení nabídnout svým věřitelům vyrovnání.“¹

Úpadce má též možnost, pokud ještě v konkursu nedošlo k vydání rozvrhového usnesení, podat návrh, aby konkurs byl ukončen nuceným vyrovnáním. Tento návrh však může úpadce podat až po přezkumném jednání. Úpadce musí uvést v návrhu jaké vyrovnání nabízí. Pokud navrhovatel (tj. úpadce) uvádí osoby, které jsou ochotny ručit za splnění nuceného vyrovnání, jsou tyto osoby povinny návrh spolupodepsat a jejich podpis musí být úředně ověřen.

Zákon stanoví okolnosti, kdy je nucené vyrovnání nepřipustné. Je tomu tak tehdy, jestliže okolnosti zpochybňují, zda jde u úpadce o poctivý záměr. Takovými okolnostmi jsou zejména nedostatečná součinnost úpadce při zjišťování jeho majetku, závady ve vedení obchodních knih, zkracování věřitelů v době před přihlášením konkursu, dřívější konkursy či vyrovnání a neúměrně nižší uspokojení pohledávek konkursních věřitelů podle návrhu na nucené vyrovnání ve srovnání s možnostmi o uspokojení konkursu.

Soud návrh na nucené vyrovnání zamítne ve třech taxativně jmenovaných případech:

- a) jestliže by jeho potvrzením byla dotčena práva na vyloučení věcí z podstaty, práva na oddělené uspokojení (§ 28) nebo na poskytování výživného ze zákona nebo
- b) jestliže by nebyly uspokojeny nebo zajištěny pohledávky s privilegovaným postavením uvedeným v § 31 odst. 2 a 3 a v § 32 odst. 2 písm. a) a b) zákona anebo

¹Viz (a podrobněji též) Jansa M.: Dlužník nemusí čekat na žaloby věřitelů; Jak nabídnout vyrovnání, Hospodářské noviny z 3. 12. 1992, s. 11

c) jestliže nebylo vypořádáno bezpodílové spoluvlastnictví manželů zaniklé prohlášením konkursu nebo před prohlášením konkursu.

Soud nařídí jednání o nuceném vyrovnání, pokud nerozhodne, že nucené jednání je nepřípustné.

K jednání o nuceném vyrovnání předvolá soud především úpadce, ale také osoby, které se zavázaly za splnění nuceného vyrovnání, správce a všechny do té doby neuspokojené konkursní věřitele a členy věřitelského výboru, pokud byl ustaven. Předvolání doručí do vlastních rukou a přiloží návrh na nucené vyrovnání. Oznámení o stanoveném jednání se vyvěsí na úřední desce soudu.

Zákon určuje, že úpadce je povinen se k jednání dostavit. Pokud se nedostaví bez náležité omluvy, má se za to, že upouští od návrhu na nucené vyrovnání. Jde tu o určitý průnik institutu zmeškání, jehož aktuálnost se při dnešním stavu soudnictví dostává stále do popředí.

Při jednání podává správce soudu potřebné informace o úpadcově majetku, o jeho hospodaření, příčinách úpadku a o výsledku, který by mohli konkursní věřitelé očekávat, kdyby konkurs byl doveden do konce. Soud tuto zprávu přezkoumá. K této zprávě si soud může vyžádat znalecký posudek. Současně zjistí, kteří konkursní věřitelé jsou ochotni souhlasit s návrhem na nucené vyrovnání.

Předpokladem potvrzení nuceného vyrovnání soudem je souhlas většiny konkursních věřitelů na jednání přítomných nebo zastoupených, kteří včas přihlásili své pohledávky a jejichž hlasy představují více než tři čtvrtiny všech přihlášených pohledávek.

Zákon určuje přesně, kteří konkursní věřitelé nemají právo hlasovat a jejichž hlasy se nepočítají (§ 38 odst. 2 zákona).

Při hlasování se počítají pouze ještě neuspokojené pohledávky a to jen v té výši, pokud uspokojeny nebyly.

O potvrzení nuceného vyrovnání rozhodne soud usnesením, které obsahuje znění nuceného vyrovnání. Toto usnesení se v potřebném rozsahu veřejně vyhlásí, vyvěsí se na úřední desce soudu s uvedením dne vyvěšení. Zašle se, v den vyvěšení, do vlastních rukou úpadci, správci, všem konkursním věřitelům a osobám, které se zavázaly za splnění nuceného vyrovnání jako ručitelé nebo spoludlužníci. Odvolání proti usnesení mohou podat účastníci, kteří k vyrovnání vysloveně nepřivolili a úpadcovi spoludlužníci a ručitelé.

Soud však je povinen nucené vyrovnání zamítnout, i když s ním konkursní věřitelé souhlasili, jestliže vyšlo najevo, že jsou tu důvody, pro které není návrh na nucené vyrovnání přípustný, jestliže byly některému konkursnímu věřiteli poskytnuty zvláštní výhody proti konkursním věřitelům téhož postavení nebo jestliže jsou výhody poskytnuté v nuceném vyrovnání úpadci neúměrné jeho hospodářským poměrům nebo odporuje-li nucené vyrovnání společnému zájmu konkursních věřitelů, či mají-li „nepřivilegovaní“ věřitelé konkursních pohledávek (uvedených v § 32 odst. 2 písm. c)) dostat nejpozději do jednoho roku méně než jednu třetinu svých pohledávek nebo jestliže by nucené vyrovnání navazovalo na úpadcovo nepoctivé nebo

lehkomyslné hospodaření. Usnesení o zamítnutí návrhu se doručí úpadci, správci, konkursním věřitelům a osobám, které se zavázaly za splnění nuceného vyrovnání jako ručitelé nebo spoludlužníci. Úpadci a konkursním věřitelům, kteří neodporovali přijetí nuceného vyrovnání, se usnesení doručí do vlastních rukou; jen oni se mohou odvolat proti tomuto usnesení.

Po nabytí právní moci usnesení o potvrzení nuceného vyrovnání soud opět usnesením vrátí úpadci oprávnění nakládat s majetkem, který náleží do konkursní podstaty, prohlásí, že úpadce vstupuje do postavení správce ve všech řízeních, která tento vedl místo úpadce a že nastupuje do jeho postavení. Současně vrátí úpadci veškerá práva omezená prohlášením konkursu.

Tímto potvrzeným vyrovnáním však nejsou dotčena práva věřitelů proti spoludlužníkům a spoludlužnickovým ručitelům úpadce, pokud tyto věřitelé výslovně nesouhlasí s tím, aby tato jejich práva byla omezena.

Zákonodárce poskytuje úpadci při nuceném vyrovnání poměrně širokou možnost podnikatelské rehabilitace. Jestliže totiž bylo nucené vyrovnání potvrzené soudem úplně a včas splněno, je úpadce zproštěn nahradit konkursním věřitelům újmu, kterou nuceným vyrovnáním utrpěli. Je dokonce i rovněž zproštěn závazku proti ručitelům a jiným osobám, které by měly proti němu postih. Ujednání odporující tomuto ustanovení jsou neplatná. Nelze přiznat konkursním věřitelům ani úroky z konkursních pohledávek za dobu od prohlášení konkursu a náklady vzniklé jednotlivým konkursním věřitelům z účasti na konkursu.

„K základním důsledkům pravomocného potvrzení nuceného vyrovnání náleží, že úpadce není povinen hradit konkursním věřitelům újmu, kterou vyrovnáním utrpěli, je tedy zproštěn hradit jejich pohledávky nad rozsah potvrzeného vyrovnání (na rozdíl od konkursního řízení, kde v konkursu neuspokojené pohledávky trvají nadále a věřitelé mohou požadovat na úpadci jejich uhrazení i po zrušení konkursu). Je však nezbytné, aby úpadce nucené vyrovnání včas a úplně splnil, jinak svých účinků může pozbýt (viz § 42 zákona).“²

Pouze konkursní věřitelé, k jejichž pohledávkám se nepřihlédlo, mohou i po zrušení konkursu požadovat od dlužníka úplné zaplacení, ledaže o prohlášení konkursu věděli nebo vědět museli.

Jestliže však na úpadcov majetek byl prohlášen nový konkurs dříve, než úpadce splnil nucené vyrovnání, nejsou konkursní věřitelé povinni vrátit to, co v dobré víře obdrželi na základě nuceného vyrovnání. V novém konkursu se jejich pohledávky považují za uspokojené jen částkou, která jim byla podle nuceného vyrovnání skutečně vyplacena.

Zákonodárce připouští, že po potvrzeném nuceném vyrovnání, které představuje, jak jsme zdůraznili, možnost určité podnikatelské rehabilitace úpadce, může hospodaření úpadcovo být takového druhu, že na jeho majetek bude vyhlášen nový konkurs dříve, než tento úpadce ve „zkušební lhůtě“ obstál, tj. nesplnil úplně nucené vyrovnání.

²Macek, J.: K právní úpravě konkursu a vyrovnání, Obchodní právo č. 3/1992, s. 3 a násl.

Následné ustanovení zákona (§ 43) se zabývá důsledky nesplnění nuceného vyrovnání úpadcem.

Nebylo-li nucené vyrovnání potvrzené soudem splněno, ačkoliv úpadce byl upomenut konkursním věřitelem doporučeným dopisem s poskytnutím dodatečné, nejméně osmidenní lhůty, pozbývají účinnosti veškeré slevy a jiné výhody dané nuceným vyrovnáním; práva konkursních věřitelů nabytá vyrovnáním tím nejsou dotčena (§ 43 odst. 1).

Jestliže nucené vyrovnání bylo dosaženo podvodným jednáním nebo nedovoleným poskytnutím zvláštních výhod jednotlivým konkursním věřitelům, může každý konkursní věřitel do tří let od potvrzení nuceného vyrovnání uplatnit nárok, aby jeho pohledávky byly plně uspokojeny, anebo aby byla jímá výhoda pokládána za neúčinnou; příslušným k projednání nároku je soud, který prohlásil konkurs. Nárok však nepřísluší konkursním věřitelům, kteří se zúčastnili podvodných jednání nebo nedovolených úmluv, anebo mohli uplatnit důvody neúčinnosti v řízení o potvrzení nuceného vyrovnání (§ 43 odst. 2).

Nucené vyrovnání se stává neplatným a věřitelé mohou na úpadci požadovat úplné uspokojení svých nároků, byl-li úpadce do tří let od potvrzení nuceného vyrovnání pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin, kterým dosáhl nuceného vyrovnání nebo kterým zkrátil uspokojení svého konkursního věřitele. Vykonalnost rozhodnutí vzniklých v konkursním řízení tím není dotčena. Za podmínky, že úpadcív majetek postačuje alespoň k úhradě nákladů konkursního řízení, mohou věřitelé navrhnout opětovné zahájení konkursního řízení (§ 43 odst. 3).

Zrušení konkursu

Pokud nedošlo k potvrzení nuceného vyrovnání, zruší soud usnesením konkurs ve třech taxativně uvedených případech (§ 44 odst. 1). Především, zjistil-li, že tu nejsou předpoklady pro konkurs.

Soud dále zruší konkurs, jestliže je rozvrhové usnesení splněno. Splnění rozvrhového usnesení totiž představuje ukončení procesu konkursního řízení.

Konečně může soud zrušit konkurs i na návrh úpadce, jestliže všichni konkursní věřitelé vyjádřili svůj souhlas na listině s úředně ověřeným podpisem za předpokladu, že s tímto ujednáním souhlasil správce konkursní podstaty (§ 44 odst. 1 písm. c)).

Jak jsme již uvedli, všichni konkursní věřitelé nemuseli být zařazeni do rozvrhového usnesení. Ustanovení § 44 odst. 1 písm. c) je však jednoznačné; při souhlasu se musí jednat o všechny konkursní věřitele a navíc ještě o souhlas správce. Lze se jen domnívat, že návrh úpadce by měl být podán před tím, než bylo vyhlášeno rozvrhové usnesení.

Další ustanovení § 44 pojednávají o postupu v případě, kdy úpadce zemřel.

Došlo-li k potvrzení nuceného vyrovnání, soud zruší konkurs, prokáže-li úpadce, že zajištění jím daná pro splnění nároků na vyloučení věcí z podstaty, nároků oddělených věřitelů na oddělené uspokojení (§ 28), jakož i nároků podle § 31 odst. 3

jsou dostatečná. Jestliže nedošlo ke zrušení konkursu podle § 44 odst. 1, zruší soud konkurs až po splnění nuceného vyrovnání.

V usnesení o zrušení konkursu zprostí soud správce podstaty jeho funkce. Zrušením konkursu zanikají účinky konkursu uvedené v § 14.

Vyrovnání

„Klasické pojetí konkursu vychází pouze ze zájmu věřitelů, aby procento jejich poměrného uspokojení bylo co nejvyšší; zájmy úpadce (zejména zájem na přežití konkursu) jsou v podstatě vedlejší. Modernější pojetí znamená právě v tomto ohledu výraznou změnu, neboť podporně vše, co v průběhu konkursu může vést k záchraně úpadcem provozovaného podniku. Avšak motivem této změny pojetí není úsilí o sanaci ekonomických subjektů v zájmu úpadců ...“³

Dlužník, u kterého jsou dány podmínky pro prohlášení konkursu, může podle našeho zákona, není-li doposud prohlášen konkurs, podat návrh na vyrovnání. Ve svém návrhu dlužník uvádí (§ 46 odst. 2), jaké vyrovnání dlužník nabízí a současně jaké záruky za splnění svého návrhu poskytuje ručením osob ochotných se zavázat jako spoludlužníci nebo ručitelé. Tyto osoby musí návrh spolupodepsat. Pokud není vypořádáno bezpodílové spoluvlastnictví manželů, musí návrh podepsat i druhý bezpodílový spoluvlastník na důkaz, že souhlasí s použitím veškerého majetku z nevypořádaného bezpodílového spoluvlastnictví k účelu vyrovnání. Všechny podpisy musí být ověřeny.

Jestliže je navrhovatelem podnikatel, je povinen uvést v návrhu i počet zaměstnanců podniku a opatření, která provede k reorganizaci a pro další financování podniku (§ 46 odst. 3).

Z popsaného ustanovení zákona vyplývá, že návrh na vyrovnání lze podat i během řízení o prohlášení konkursu a to do doby než konkurs byl prohlášen.

Zákon stanoví podmínky pro dlužníka, které musí splnit současně s předložením návrhu (§ 47). Vyžaduje se⁴

připojení úplného seznamu jeho majetku s přehledem majetkového stavu v době podání návrhu. U jednotlivých částí movitého a nemovitého majetku je třeba uvést, kde se nacházejí, u pohledávek pak jejich výši, důvod vzniku a možnost jejich uspokojení (tento požadavek je však značně závislý na subjektivním přístupu dlužníka). Dále je dlužník povinen uvést i svoje závazky spolu s adresami věřitelů a vyznačit, kteří jsou v poměru osob blízkých. Není-li vypořádáno bezpodílové spoluvlastnictví manželů, musí dlužník uvést, které věci ze seznamu jsou v jeho výlučném vlastnictví a které patří do bezpodílového spoluvlastnictví manželů. V konečném přehledu se uvede i výše předlužení.

³Zoulík, F.: K některým problémům zákona o konkursu a vyrovnání, Právo a podnikání č. 2/1993, s. 3

⁴K tomu viz též Jansa, M.: Návrh na vypořádání musí mít své náležitosti, Hospodářské noviny, 17. 11. 1992, s. 8

Pokud dlužník neodstraní podstatné vady v návrhu ve lhůtě určené soudem, soud řízení zastaví.

Účastníky vyrovnání jsou dlužník, jeho manžel, spoludlužníci a ručitelé dlužníka, pokud spolupodepsali návrh na zahájení vyrovnání a věřitelé, kteří včas (§ 50 odst. 3 písm. c)) přihlásili své pohledávky a nejsou plně uspokojeni.

Od podání návrhu na vyrovnání až do rozhodnutí o povolení vyrovnání dlužník nesmí ani zcizovat ani zatěžovat nemovitosti, zřizovat práva na oddělené uspokojení (§ 28) ze svého majetku, zavazovat se jako ručitel či spoludlužník ani poskytovat nepřiměřené dary ze svého majetku či provádět jakékoliv úkony, které by poškozovaly věřitele. Pokud by k těmto úkonům došlo, jsou vůči věřitelům neúčinné a kterýkoliv z nich může neúčinnost uplatnit u soudu a to nejpozději do dne uveřejnění usnesení o zastavení nebo skončení vyrovnání na úřední desce soudu.

Soud rozhodne o návrhu buď usnesením o zamítnutí návrhu na vyrovnání nebo vyrovnání usnesením povolí.

K zamítnutí dojde v taxativně stanovených případech:

- byl-li dlužník v posledních pěti letech před jeho podáním odsouzen pro trestný čin podvodu nebo poškození věřitelů, nebo plyne-li z okolností, že podáním návrhu nesleduje poctivý záměr. K tomuto ustanovení lze podotknout, že spojuje nesporně zjiřitelnou skutečnost (odsouzení) s volnou úvahou, tj. posouzením že dlužník nesleduje poctivý záměr;
- v době pěti let před podáním návrhu byl na dlužníkovu majetek prohlášen konkurs nebo dlužník podal návrh na povolení vyrovnání. K tomu lze podotknout, že jde poměrně o značnou rehabilitaci dlužníka, pokud se mu umožňuje dostat se znovu do úpadku a navrhnout vyrovnání po pěti letech po prohlášení konkursu nebo podání návrhu na povolení vyrovnání;
- jestliže návrh neumožňuje zaplacení nebo zajištění tohoto zaplacení přednostních pohledávek podle § 60 odst. 1 písm. b);
- věřitelům, jejichž pohledávky nemají přednostní právo, nebylo nabídnuto zaplacení alespoň 45 % jejich pohledávek s příslušenstvím do dvou let od podání návrhu;
- návrh neobsahuje skutečnosti uvedené v § 46 odst. 3, pokud je obsahovat má.

Zamítnutí návrhu se doporučuje pouze navrhovateli. Jestliže soud rozhodne o povolení vyrovnání, pak

- ustanoví vyrovnávacího správce z osob zapsaných do zvláštní části seznamu (§ 8 odst. 1), o jehož právech a povinnostech platí přiměřeně ustanovení o správci podstaty;
- nařídí vyrovnací jednání na dobu nejpozději do 6 týdnů ode dne vyvěšení usnesení na úřední desce soudu;
- vyzve věřitele, aby své nároky přihlásili písemně nebo ústně do protokolu do čtyř týdnů ode dne vyvěšení;
- rozhodne o opatřeních, kterých je třeba k zajištění dlužníkovu majetku.

Toto usnesení o povolení vyrovnání se doručuje dlužníkovi, správci a známým věřitelům a daňovým orgánům. Věřitelům se doručí rovněž současně stejnopis seznamu dlužníkovu majetku a přehledu o majetkovém stavu dlužníka. Usnesení se vyvěsí toho dne, kdy bylo vydáno. Soud je povinen usnesení oznámit i orgánům pověřeným vedením evidence nemovitostí stejně jako orgánům, které vedou obchodní nebo jiný rejstřík, pokud je v něm dlužník zapsán. Je-li veden výkon rozhodnutí proti dlužníkovi na jeho nemovitost, založí v přísl. spisech stejnopis usnesení.

Věřitelé i dlužník mohou navrhnout do 15 dnů po doručení, aby byl ustanoven jiný správce. Správce může své jmenování odmítnout. Proti usnesení, kterým bylo vyrovnání povoleno mohou podat odvolání věřitelé, jejichž pohledávky nemají přednostní právo. Proti zamítnutí návrhu na vyrovnání může však podat odvolání pouze dlužník.

Účinky povolení vyrovnání a další otázky

Povolení vyrovnání má podle § 52 zákonem vyjmenované účinky (nastávají dnem vyvěšení usnesení na úřední desce soudu):

- dlužník nesmí samostatně uskutečnit právní úkony, kterými by byly zkracovány zájmy věřitelů. Správce vyrovnání je oprávněn určit ty dlužníkovy úkony, k nimž je potřebný jeho souhlas; může si vyhradit, že bude vyplácet a přijímat platby nebo plnit jiné závazky mimo dlužníka;
- soud může dlužníkovi nařídít, aby určité právní úkony nečinil vůbec nebo jen s předchozím souhlasem vyrovnávacího správce a může rozhodnout i o jiných opatřeních potřebných k zajištění dlužníkovu majetku;
- pokud by právní úkony dlužníka odporovaly předcházejícím ustanovením, jsou vůči věřitelům neúčinné;
- dlužník po dobu vyrovnání nemůže navrhnout prohlášení konkursu;
- ani věřitelé nemohou navrhnout na dlužníkovu majetku konkurs ani vést výkon rozhodnutí pro pohledávky, které nemají přednost (§ 54);
- u pohledávek zahrnutých do vyrovnání nastávají účinky uznání závazku dlužníkem.

Pokud nebyly přihlášeny v určité lhůtě pohledávky věřitelů, kteří byli soudem vyzváni, aby přihlásili svůj nárok nebo kteří věděli o vyrovnacím řízení, pak zanikají.

Ve vyrovnání je za věřitele pokládán každý, kdo přihlásí na základě výzvy soudu (§ 50 odst. 3 písm. c)) svůj nárok. Způsob, pořadí a míra uspokojení se určí až po potvrzeném vyrovnání, nebude-li možné dosáhnout uspokojení mimo vyrovnání. Zákon pak stanoví určitá vyloučení nároků z vyrovnání.

Z vyrovnání jsou vyloučeny úroky vč. úroků z prodlení ode dne, kdy povolení vyrovnání nabylo právní moci a právo na ně zaniká dnem, kdy právní moci nabylo usnesení o potvrzení vyrovnání.

Závazky ze smluv uvedených v § 14 odst. 2 ani části těchto závazků se do vyrovnání nezahrnují.

Právo na přednostní uspokojení ve vyrovnání mají (a nositelé těchto pohledávek jsou přednostními věřiteli):

- a) pohledávky týkající se nákladů řízení;
- b) pohledávky z právních úkonů dlužníka nebo správce, který jedná za dlužníka ve vymezených případech (§ 52 odst. 2 písm. a) a b)), nárok správce na odměnu a výdaje;
- c) daně, poplatky, cla a příspěvky na sociální zabezpečení (pojištění), pokud vznikly nejdéle tři roky před povolením vyrovnání, nebudou-li uspokojeny z věcí zatížených pro ně zástavním právem;
- d) všechny závazky dlužníka vyplývající z pracovněprávního vztahu, pokud nepřesahují nároky za poslední tři roky před povolením vyrovnání.

V důsledku svého podpisu pod návrhem na vyrovnávací závazek je bezpodílový spoluvlastník povinen strpět, aby pro účely vyrovnání bylo použito veškerého majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů a to i tehdy, jestliže po podání návrhu na vyrovnání došlo k zániku nebo zrušení bezpodílového spoluvlastnictví. Přitom se za nevypořádané považuje i to bezpodílové spoluvlastnictví manželů, které bylo vypořádáno dohodou mezi oběma spoluvlastníky v posledních šesti měsících před podáním návrhu. Závazek podepsaného bezpodílového spoluvlastníka zaniká smrtí. Soudní řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, které neskončilo před podáním návrhu na vyrovnání, může skončit pouze soudním rozsudkem. Od podání návrhu přestává běžet tříletá lhůta o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví uvedená v § 149 odst. 4 obč. zák. do skončení nebo zastavení vyrovnacího řízení.

Příhlášky pohledávek, seznam přihlášek, vyrovnací jednání

Věřitelé musí přihlásit své pohledávky ve stanovené lhůtě (§ 50 odst. 3 písm. c)). V přihlášce je třeba uvést výši a právní důvod vzniku pohledávky, popř. i označení soudu, u něhož pohledávka byla už vymáhána. Přihlásit pohledávku musí i přednostní věřitelé.

K došlým přihláškám si soud vyžádá stanovisko dlužníka, zda jednotlivé pohledávky uznává. Zákon také stanoví i zde povinnosti vyrovnávacího správce a soudu, určuje způsob sestavení pohledávek a stanoví postup, jak se zaznamenávají stanoviska věřitelů. Při vyrovnávacím jednání soud zjistí, kteří věřitelé jsou ochotni přijmout návrh na vyrovnání.

Dlužník je povinen zúčastnit se osobně vyrovnacího jednání, jinak dojde k jeho zastavení. Po zahájení jednání nemůže vzít návrh zpět ani jej změnit v neprospěch věřitelů. Naproti tomu věřitelé dlužníka nejsou povinni se dostavit osobně a mohou se dát zastoupit. Jenom přítomní nebo zastoupení věřitelé mohou hlasovat. Hlasovací právo náleží pak jen těm věřitelům, kteří by utrpěli vyrovnáním majetkovou újmu. Oddělení věřitelé hlasují jen za tu část pohledávky, která nebude uhrazena z práva na oddělené uspokojení. Věřitelé s přednostním právem a věřitelé, jejichž

hlasovací právo bylo popřeno, nemohou hlasovat, stejně jako věřitelé, kteří nabyli pohledávku postoupením od dlužníka v době, kdy dlužník byl v úpadku.

Při vyrovnávacím řízení může dojít i k popření pohledávky co do pravosti či výše (dlužníkem, správcem či věřitelem oprávněným hlasovat). Popření má tyto účinky:

Jestliže popře pohledávku dlužník, musí soud po slyšení účastníků na návrh věřitele nařídit, aby částka připadající na popřenou pohledávku byla zajištěna složením do úschovy u soudu. Věřitel pak je povinen do lhůty stanovené soudem provést uplatnění, jinak se zajištěný obnos uvolňuje ve prospěch dlužníka.

Popření pohledávky dlužníkem má za následek, že pro ni nelze vést výkon rozhodnutí na základě soudem potvrzeného vyrovnání (§ 63 odst. 4); je-li však popřená pohledávka již vykonatelná, je na dlužníkově, aby uplatnil svá práva podle obecných ustanovení občanského soudního řádu.

Popře-li pohledávku správce, nelze proti ní vést výkon rozhodnutí na základě soudem potvrzeného vyrovnání (§ 63 odst. 4).

Popření pohledávky jiným věřitelem zůstává bez vlivu na vyrovnání.

Soud pak potvrdí vyrovnání usnesením, jsou-li splněny tyto podmínky:

- a) nároky osob oprávněných požadovat vyloučení věci, nároky oddělených věřitelů (§ 28) a nároky na poskytnutí výživy nejsou vyrovnáním dotčeny;
- b) přednostní pohledávky jsou zaplacený nebo je jejich zaplacení zajištěno;
- c) věřitelé ostatních pohledávek jsou uspokojeni stejnou měrou, pokud nesouhlasí s tím, aby některý byl uspokojen výhodněji;
- d) není poskytnuta zvláštní výhoda některému věřiteli stejného pořadí, pokud s tím ostatní věřitelé nesouhlasí;
- e) nejsou dotčena práva věřitelů proti spoludlužníkům a ručitelům dlužníka, ledaže by s tím věřitelé souhlasili.

Po nabytí právní moci se stane usnesení (kterým bylo potvrzeno vyrovnání) vykonatelným. Při potvrzení vyrovnání soudem se postupuje obdobně jako při nuceném vyrovnání. Jestliže dlužník zemře před rozhodnutím o potvrzení vyrovnání, může soud vyrovnání potvrdit jen, jestliže oprávnění dlužníkově dědici prohlásili nejpozději při vyrovnacím jednání, že s navrženým vyrovnáním souhlasí; jinak soud vyrovnání zastaví.

Nejsou-li dány důvody, aby bylo vyrovnání povoleno (§ 50 odst. 1) nebo byly-li některému věřiteli poskytnuty zvláštní výhody nebo jestliže do 30 dnů od přijetí vyrovnání nebyly zaplacený náklady řízení nebo zajištěna jejich náhrada, i když byl k tomu dlužník soudem stanoveným způsobem vyzván, pak soud zamítne potvrdit vyrovnání.

Na jeho volné úvaze (může zamítnout) o zamítnutí návrhu na vyrovnání závisí, jestliže jsou výhody vyplývající pro dlužníka z přijatého vyrovnání ve značném rozporu s jeho zjištěnými hospodářskými poměry nebo není-li možné získat dostatečný přehled o hospodářských poměrech dlužníka zejména proto, že nevedl řádně obchodní knihy nebo je-li přijaté vyrovnání ve značném rozporu se společným zájmem věřitelů.

Proti potvrzujícímu usnesení mohou podat odvolání jen ti z věřitelů, kteří nedali výslovně souhlas k vyrovnání, dále ručitelé a spoludlužníci dlužníka. Proti zamítavému usnesení se mohou odvolat dlužník a věřitelé, kteří projevíli souhlas s vyrovnáním a to v obecné lhůtě 15 dnů.

Účinky potvrzeného vyrovnání a další otázky

Jestliže dlužník po nabytí právní moci usnesení o potvrzení vyrovnání včas své povinnosti podle něho splnil, zaniká jeho povinnost splnit věřitelům část závazku, k jejímuž plnění nebyl povinen podle obsahu vyrovnání vůči věřitelům, a to i tehdy, jestliže hlasovali proti vyrovnání nebo se hlasování nezúčastnili. Zůstávají však nedotčena práva věřitelů proti spoludlužníkům a ručitelům dlužníka, jestliže se těchto práva věřitelé výslovně nevzdali.

Pokud byl na majetek dlužníka prohlášen konkurs dříve než byly úplně splaceny povinnosti dlužníka z vyrovnání, pak se pokládají pohledávky věřitelů v konkursu uspokojené částkou, která jim byla podle vyrovnání skutečně zaplacená.

Na základě pravomocného usnesení o potvrzení vyrovnání pro pohledávku zapsanou do seznamu přihlášek lze vést výkon rozhodnutí s výjimkou případů popření pohledávky dlužníkem nebo správcem.

Jestliže dlužník nesplnil soudem potvrzené vyrovnání, ačkoliv byl dlužník věřitelem upomenut doporučeným dopisem s poskytnutím nejméně osmidenní lhůty k dodatečnému plnění, pak po marném uplynutí této lhůty pozbývají platnosti veškeré slevy a jiné výhody poskytnuté dlužníkovi, a to u všech věřitelů. Práva poskytnutá vyrovnáním proti jiným osobám zůstávají zachována.

Zákon přesně stanoví následky podvodných jednání, popř. spáchání úmyslného trestného činu dlužníka (§ 65).

Při podvodném jednání může, ve lhůtě tří let od právní moci usnesení o potvrzení vyrovnání, věřitel uplatnit u soudu nárok na úplné uspokojení svých pohledávek nebo na prohlášení zvláštní výhody za neúčinnou. Byl-li dlužník do tří let od potvrzení vyrovnání pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin, kterým dosáhl vyrovnání anebo kterým zkrátil svého věřitele, stává se vyrovnání neplatným a věřitelé mohou bez dalšího požadovat uspokojení svých nároků. Neplatnost vyrovnání se nedotýká jejich práv, která pro ně z vyrovnání vznikla.

Soud vyrovnání zastaví:

- vezme-li dlužník zpět svůj návrh na vyrovnání před vyrovnávacím jednáním, nebo nebyl-li návrh věřiteli přijat do 90 dnů od povolení vyrovnání (tuto lhůtu může soud přiměřeně prodloužit, jde-li o vyrovnání hospodářsky významného podniku a vyžaduje-li prodloužení lhůty veřejný zájem;
- nabylo-li právní moci usnesení, kterým bylo zamítnuto potvrzení vyrovnání;
- neprohlásí-li všichni dědici dlužníka nejpozději při vyrovnávacím jednání, že souhlasí s nabízeným vyrovnáním (§ 60 odst. 2).

Usnesení o zastavení vyrovnání se uveřejní na úřední desce soudu a jiným vhodným způsobem. Soud současně oznámí zastavení vyrovnání orgánům pověřeným vedením obchodního rejstříku a evidence nemovitostí.

Soud prohlásí usnesením vyrovnání za skončené, jakmile usnesení o potvrzeném vyrovnání nabylo právní moci. Toto usnesení se účastníkům nedoručuje a není proti němu opravný prostředek.

Po zastavení řízení nebo po jeho skončení rozhodne soud usnesením o odměně správce a jeho výdajích a usnesení doručí dlužníku a správci. Dojde-li do 15 dnů po zastavení řízení k prohlášení konkursu, tvoří náklady vyrovnání část nákladů konkursu.

Novely zákona

Přesto, že zákon o konkursu a vyrovnání měl hýt i zřejmě preventivním podnětem pro podniky, vznikly ihned obavy z důsledků urychlené realizace tohoto zákona, i když do něj byla vsunuta omezující lhůta o úplné účinnosti až po jednom roce. Poté došlo k dalšímu odsunu lhůty plné účinnosti novelou a v SR pak ještě zák. č. 91/1993 Zb.

Dnes je zákon v ČR i v SR účinný v plném znění, v ČR však ve znění druhé novely a v SR ve znění zák. č. 122/1993 Zb.

Kromě zavedení obecné tříměsíční ochranné lhůty (viz výše), přináší druhá novela některé zvláštní režimy.

Zejména se jedná o zvl. režim pro konkursní řízení, v němž dlužníkem v úpadku je státní podnik nebo jiná právnická osoba, na jejichž podnikání se majetkově účastní stát, a tato osoba je uvedena v seznamu schválení vládou a publikovaném v Obchodním věstníku. Z textu druhé novely je zřejmé, že průběh privatizace je pro zákonodárce prioritou před jinými procesy.

Ustanovení o vztahu k privatizaci (§ 67) určují povolení ochranné lhůty na návrh přísl. ministerstva (§ 67 odst. 3)⁵, prodlužování ochranné lhůty (§ 67 odst. 4 a odst. 5) a umožňuje za stanovených podmínek, je-li při zrušení podniku bez likvidace založena obchodní společnost povolit na návrh této společnosti ochrannou lhůtu delší (§ 67 odst. 7).

Dále nelze konkurs prohlásit u dlužníka, u něhož bylo alespoň 50 % akcií zařazeno do nabídky kupónové privatizace (výjimku může povolit vláda). Doba, v níž nelze konkurs prohlásit běží do uplynutí 2 měsíců od předání akcií dlužníka držitelům investičních kupónů a investičním privatizačním fondům (§ 67 odst. 9).

Přechod části majetku dlužníka na Fond národního majetku nebrání prohlášení konkursu nebo provedení vyrovnání. Konkursu nebo vyrovnání se však nemohou účastnit věřitelé, jejichž pohledávky se zcela vztahují k této části majetku; pokud se k ní vztahují jen zčásti, jejich pohledávky se poměrně krátí (§ 67 odst. 8).

⁵Tento nástroj by však měl být podle ministra J. Skalického používán velmi selektivním způsobem, viz Hospodářské noviny z 12. 3. 1993, s. 1

Zavedením ochranné lhůty druhou novelou došlo v ČR již potřetí od přijetí z. kona k odsunu jeho důsledků. „Důvodová zpráva jako argument uvádí, že se tak poskytuje poslední možnost pro úpadce (většinou státní podnik) vyřešit svou finanční situaci a současně se vytváří prostor pro zakladatele (stát), aby vůči němu podnikl přiměřené opatření.“⁶

Druhá novela obsahuje též zvláštní ustanovení o vedoucích pracovnících dlužníka (§ 67a, 67b). Má se tak bránit možným spekulacím managementu podniků⁷.

Pracovní nároky vedoucích pracovníků, jejichž pracovní poměr vzniká jmenováním, které vznikly po prohlášení konkursu, lze v průběhu konkursu uspokojit pouze do výše 10.000,- Kč měsíčně (§ 67 odst. 1). Jejich další příp. uspokojení má speciální úpravu (§ 67 odst. 2, 3, 4).

Vedoucí pracovníci dlužníka a osoby jim blízké nesmějí dále při konkursu a vyrovnání nabývat vlastnictví k věcem, jejichž vlastníkem byl při zahájení řízení dlužník (ani ve lhůtě tří let). To se vztahuje i na společníky dlužníka obchodních společností (s výjimkou a. s.), pokud společníci vykonávají funkci vedoucího pracovníka podle § 67 odst. 1, u akciových společností, pokud působí v jejich orgánech nebo vlastní akcie odpovídající více jak desetíné základního jmění společnosti. V odůvodněných případech může soud rozhodnout o výjimce.

Navazující ustanovení § 67c a § 67d (druhá novela) jsou Zvláštní ustanovení o podnikatelích v zemědělské výrobě. Konkurs nelze prohlásit u dlužníka, jehož převážným předmětem činnosti je zemědělská prvovýroba, v období od 1. dubna do 30. září. Soud nemůže prohlásit konkurs ohledně dlužníka, který je samostatně hospodařícím rolníkem do 31. 12. 1994, ledaže by s tím dlužník projevil souhlas. (Obdobná úprava je též v zákonu Národní rady SR č. 122/1993 Zb.). Zákon dále obsahuje ustanovení o vztahu k restitučním nárokům, o konkurech s cizím prvkem a ustanovení přechodná a závěrečná.

Ve Slovenské republice byly provedeny novely zák. č. 91/1993 Zb. a zák. č. 122/1993 Zb. Je možno říci, že zák. č. 91/1993 Zb. je dnes již časově překonaný. Zákon totiž zrušil zák. č. 471/1992 Sb. (federální) a stanovil – pochopitelně s účinností pro SR – do 31. 5. 1993 možnost soudu vyhlásit konkurs jen pro předlužení dlužníka.

Zákon Národní rady SR č. 122/1993 Zb. stanoví, že vyhlášení konkursu předchází dohodovací řízení (dohodovacie konanie). Do skončení dohodování soud neprojedná návrh na vyrovnání a nerozhodne o vyhlášení konkursu.

Cílem „dohodování“ je, podle zákona, umožnit dlužníkovi vyřešit jeho úpadek – věřitelům umožnit uspokojení jejich pohledávek. Svolaná schůze věřitelů zejména:

- volí a odvolává členy rady tuzemských věřitelů;
- schvaluje projekt ozdravení;

⁶Šulc, Z.: Co (ne)zmůže novelizace zákona o bankrotech, Hospodářské noviny z 30. 3. 1993, s. 17

⁷Red. čl.: Bankrotly prověřit kvalitu podnikání, Hospodářské noviny z 26. 3. 1993, s. 1

- schvaluje návrh rady věřitelů na skončení „dohodování“ pro neplnění projektu ozdravení.

Rada věřitelů je oprávněná zejména:

- pozastavit na dobu dohodování výkon funkcí vedoucích pracovníků dlužníka a ustanovit vedoucí pracovníky na dobu dohodování;
- pověřit fyzickou nebo právnickou osobu vykonáváním dohledu nad podnikatelskou činností dlužníka po dobu dohodování;
- doplňovat seznam věřitelů předložený dlužníkem;
- zúčastňovat se na vypracování projektu ozdravení;
- schvalovat návrh projektu ozdravení;
- kontrolovat plnění projektu ozdravení;
- získávat všechny informace při vypracování tohoto projektu a jeho plnění (musí však dodržovat ustanovení o obchodním tajemství Obchodního zákoníku);
- navrhopvat opatření v případě neplnění projektu;
- svolávat schůzi věřitelů;
- udělovat dlužníkovi souhlas k nakládání s majetkem;
- po svém ustanovení pozastavit splátky úvěrů a jejich úroků a do 30 dnů dohodnout s příslušným peněžním ústavem nové termíny splátek s možností jejich krátkodobého přerušeni.

Schvalovaný projekt ozdravení má zabezpečit, podle zákona, ozdravení finanční situace dlužníka s cílem odstranit jeho úpadek a zabezpečit jeho další efektivní rozvoj.

Projekt ozdravení vypracovává dlužník ve spolupráci s radou věřitelů; anebo rada věřitelů ve spolupráci s dlužníkem a zakladatelem, je-li dlužníkem státní podnik nebo akciová společnost se 100 % majetkovou účastí státu, nebo ve spolupráci s dlužníkem a s Fondem národního majetku SR, když je dlužníkem obchodní společnost, ve které má Fond národního majetku SR majetkovou účast alespoň 34 %; nebo osoba pověřená radou věřitelů a dlužníkem.

Projekt ozdravení má zejména obsahovat:

- analýzu dosavadní činnosti dlužníka;
- příčiny, rozsah a důsledky úpadku;
- organizační a věcná opatření na odstranění příčin úpadku;
- časový harmonogram uspokojování pohledávek věřitelů;
- časový harmonogram plnění opatření, způsob zabezpečení dalšího efektivního rozvoje.

Rada věřitelů je povinná schválený projekt ozdravení předložit soudu do 60 dnů od svého zvolení.

Podle zák. č. 122/1993 Zb. Národní rady SR soud skončí dohodování:

- když notář oznámí, že ve stanovené lhůtě (podle § 4a odst. 4) nebyla svolána rada věřitelů;

- když rada věřitelů nepředloží ve stanovené lhůtě (§ 4f odst. 4) soudu schválený projekt ozdravení;
- když rada věřitelů neoznámí soudu plnění projektu ani po uplynutí tří měsíců od započetí dohodování (soud může tuto lhůtu prodloužit na žádost rady věřitelů);
- když rada věřitelů na základě rozhodnutí schůze věřitelů oznámí soudu neplnění projektu ozdravení.

Soud pak, podle zákona, zastaví konkursní řízení, když mu rada věřitelů před uplynutím tří měsíců od započetí dohodování (anebo ve lhůtě prodloužené soudem na žádost rady věřitelů) oznámí splnění projektu ozdravení.

Poznámky závěrem

Ve veřejnosti stále panuje přesvědčení, že uvolnění projednávání konkursů a vyrovnání by se nepříznivě dotklo transformace naší ekonomiky. Podle našeho názoru by tomu tak mohlo být jedině tehdy, kdyby na případnou řadu podání o zahájení vyrovnacího nebo konkursního řízení, příp. na jejich možnost, nebylo na nadpodnikové ani podnikové úrovni nijak reagováno.

Je přitom možno souhlasit s tím, že zejména u rozsáhlejších podniků s větším počtem zaměstnanců nebude jednoduché ustanovení zákona uplatnit. Lze mít též za to, že pozornost věřitelů se začne soustřeďovat i na „nové“ podniky, někdy vzniklé bez dostatečně kvalitního podnikatelského záměru, jejichž působení bylo mnohdy i umožněno poměrně benevolentním přístupem při poskytování úvěru a příp. dalších výhod.

Uveřejněný obsah textu zákona pak podle našeho názoru prokazuje, že procesní úkony, které jsou s realizací a aplikací zákona v konkrétním případě potřebné, jsou náročné nejenom na odbornost, ale také na dobu potřebnou k jejich provádění. Nejde rozhodně o zákon obsahově jednoduchý.

Kapacita soudů, dnes již dostatečně přetížena vzrůstající agendou, bude zřejmě při uplatňování ustanovení tohoto zákona problémem.

Ani druhá novela zákona tento problém podle našeho názoru nemohla vyřešit. Protože ve stanovených případech nebude moci být konkursní řízení zahájeno, povede to k tomu, že každý věřitel si bude nucen, tam kde mu to zákon umožňuje, svoje pohledávky uplatňovat individuálně.

Právní úprava v SR pak zřejmě vychází z předpokladu, že situaci mohou do značné míry řešit dobře zpracované ozdravné projekty. Nakolik je tento předpoklad správný nám ukáže jeho praktická realizace.

Odložení některých problémů může mít posléze při jejich příp. nevyřešení kumulativní efekt.

K zákonu o konkursu a vyrovnání můžeme závěrem říci, že institut konkursu a vyrovnání má v našem právním řádu svoje místo a jeho úpravě se nebylo možno vyhnout.

Lze předpokládat, že dlužníci budou v ČR využívat ochranné doby a v SR dohodování, budou navrhopvat nucené vyrovnání a vyrovnání.

Věřitelé přitom budou postupovat tak, aby uplatnili svoje práva. Musí včas reagovat na příp. nsnesení o prohlášení konkursu: přihlásit svoje pohledávky (na výzvu podle § 13 odst. 2, viz § 20); odstoupit od smluv (viz § 14 odst. 1a); odporovat stanovené právní úkony (viz § 15 a násl.); ve stanovených případech žádat o oddělené uspokojení (§ 28), (na to je však nutno pamatovat již při uzavírání smluv – „mnohem lepší perspektivu než čekání v zástupu věřitelů na svůj díl drobtů z konkursního stolu poskytuje promyšlené a vhodně kombinované právní zajištění“⁸;

příp. popírat pohledávky ostatních věřitelů (viz § 23); event. uplatňovat, že jejich věci neměly být pojaty do soupisu podstaty (viz § 19).

Pochopitelně se však budou využívat i formy mimosoudního řešení úpadků (zejména zápočty pohledávek a závazků, kapitalizace úvěrů a pohledávek, odkoupení pohledávek⁹.

Zvažují se i možnosti event. odpisu pohledávek do nákladů¹⁰, resp. možnosti další¹¹.

* * *

SUMMARY

To the bankruptcy and failure act

The purpose of the bankruptcy and failure act (see § 1) is to put the property means of the debtor in order, if he is in the failure. "The purpose of the bankruptcy is to accomodate equably, although only partly, the creditors from the takings of sale of the debtor's property. The outstanding debts don't expire by this short accomodation. They can be demanded on the debtor after the end of bankruptcy from his property he has left or he earns later until they are fully accomodated." If there is any.

The act specifies two situations in which the debtor comes into a failure. The first one doesn't distinguish what a person is in the question (generaly it can be a natural or a juristic person, with a business licence or without it). In this case, the debtor is in the failure if he has more creditors and he isn't able to meet his mature obligations (by this rule the operation was postponed by § 67 of the act and later by the amendment; today this law is operative). The other case is the failure of a natural person if s/he is an entrepreneur or that of a juristic person (the law doesn't say anything about the enterprise), if it is overburdened with debts.

⁸Bejček, J.: Drobtů z konkursního stolu? Hospodářské noviny z 18. 5. 1993, s. 7

⁹Red. čl.: Čtyři formy mimosoudního řešení úpadků, Týdeník obchodu a podnikání č. 22/1993, s. 1

¹⁰Adámek, M.: Bankrot jako ozdravný nebo ničivý proces?, Hospodářské noviny z 9. 6. 1993, s. 11

¹¹Kysilka, P.: Nadstandardní role státu na startu procesu bankrotů, Bankovníctví č. 10/1993, s. 4

This law arrangement hasn't been known for a long time by our law order. This fact has been changed by passing the act 328/1991 Sb., which has become operative by 1st October 1991 with the exception said in the § 67.

The public still believes that unbinding of hearing of bankruptcies and failures could touch the process of transformation of our economy in an unpleasant way. In our opinion this could happen only if the firms wouldn't react on the prospective appearances of initiation of bankruptcy and failure processes or on their possibility.

At the same time we can agree with the argument that especially by the large firms with a big number of employees it won't be easy to implement the law. We can also expect that the creditors start to pay attention on the "new" firms which have sometimes risen without any entrepreneurial plan of sufficient quality. Their activity was frequently enabled by rather benevolent approach by giving a credit, or other advances as the case may be.

The published contents of the law text demonstrates that the processual operations, which are necessary in realization and application of the law are demanding not only the high professionalism, but also a lot of time necessary for their realizations. No doubt that the act isn't simply in its contents.

The capacity of the courts which is today already overburdened by increasing agenda, will represent another problem by application of the law.

Nor the second amendment was able, so our opinion, to solve the problem. Because there will be no possibility to initiate the bankruptcy in the fixed cases, every creditor will be forced to demand his claims individually, where the law enables this.